

patrimonis fràgils

ESP AIS VERDS I JARDINS

Perquè, a diferència de l'hort, el jardí és el primer luxe de què es prescindeix; perquè la seva planificació sol arribar al final de l'obra, quan el pressupost minva; perquè al costat de l'arquitectura és considerat un gènere menor que no cal inventariar; perquè, indestruable de la vida vegetal, està més subjecte a les vicissituds del temps i pot desaparèixer més fàcilment de l'esguard i de la memòria col·lectius; per tot plegat els jardins i espais verds són un patrimoni efímer i fragilíssim.

IGNASI ESTEVE I JOSEP PUJOL > TEXT

La vulnerabilitat dels espais enjardinats és connatural a la seva manera d'existir, en constant transformació, i planteja dubtes també quan aquesta fragilitat es vol preservar: en quin estat?, en el primigeni que havia creat l'autor o en el que havia imaginat un cop hagués madurat la vegetació?; i com es pot congelar la vida?, què fer quan es mor part del monument? Els plàtans de la Devesa de Girona bé se'n faran l'aresta algun dia, com han fet els nostres besavis, però aquest traspàs pot ser menys traumàtic si plàtans més joves creixen a prop. Tanmateix, creixeran en un altre lloc i d'altra manera que els seus germans grans; indefectiblement serà una altra Devesa. Altres parcs gironins ni temps tindran de madurar, com li ha passat al parc Central, que a penes ha arribat als vint anys d'existència. Els replantejaments urbanístics continus de les ciutats contemporànies no ajuden a tenir jardins madurs, i defensar les places dures sense vegetació com a tradició mediterrània s'ha convertit en una excusa vella i fàcil per disposar de pàrquings subterranis en comptes d'arrels fondes.

Del bosc al camp, del camp a l'hort, de l'hort al jardí i del jardí a la casa: en aquesta domesticació gradual de la natura, el jardí és a tocar de l'arquitectura, però no rep pas el mateix reconeixement, ni tampoc el reben els seus autors, sovint considerats més propers als artesans que no pas als urbanistes o arquitectes. Si no hi ha artista no hi ha art ni geni, un altre motiu per no catalogar ni preservar.

MANUEL RUIZ / INSPAI

Parcs públics, jardins privats

Les comarques gironines són riques en exemples d'algunes de les categories en què l'estudiós Manuel Ribas i Piera subdivideix els jardins de Catalunya: els jardins urbans domèstics entre mitgeres (cases Colls Labayen, Bartrina i Pelai Negre a Girona); els jardins de parcel·la, siguin en cases d'estiueig (els *cottages* de Puigcerdà i Camprodon) o bé en masos (Mas Perramon a Ventalló, Mas Salellas a Cruïlles, Mas Floris a Pals, Mas Subirà a Olot), i els extensos parcs privats (els grans jardins de la Costa Brava, Casal de Rama a Ripoll). La llista flaqueja en els jardins de les institucions i els parcs públics: a l'esmentada Devesa de Girona,

La domesticació gradual de la natura va del bosc al camp, del camp a l'hort, de l'hort al jardí i del jardí a la casa

>> *Vista del Parc Central de Girona (1991).*

el Parc Bosc de Figueres i el de Sant Salvador a Santa Coloma, s'hi podria afegir el recentment remodelat passeig Maristany de Camprodon i poca cosa més. Per tant, la conservació d'aquest patrimoni depèn sobretot de la iniciativa privada i de les seves possibilitats econòmiques, i hi ha pocs constreïments urbanístics que obliguin a respectar-lo. Només així s'explica la possible desaparició del jardí de Pinya de Rosa a Blanes, salvat in extremis per la pressió popular, o la divisió dels jardins de Santa Clotilde a Lloret en una part pública i una altra d'accés vedat, que impossibilita la comprensió global de l'obra magna de Nicolau Rubió i Tudurí. Per acabar-ho d'adobar, els jardins lloretencs varen ser visitables en el moment que la propietat es vengué els entorns i es varen començar a desnaturalitzar amb l'urbanisme, fins a convertir-se en una galeria florida per a una cala Boadella esbravada.

Tres casos ran de les vies

Estaria bé retrobar els autors del parc Central de Girona, A. Font Arellano i Jon Montero, per fer un balanç de l'obra, la utilitat, la maduració i la mort prematura d'aquell projecte de 1985, fet realitat el 1990. Des de la talaia que és l'andana del tren s'ha pogut veure l'evolució d'un espai que romangué buit i indefinit durant molts d'anys. Quan va aparèixer l'estació d'autobusos només se significaven l'antiga estació d'Olot i la casa de La Punxa. L'alineació anodina de blocs de l'avinguda Sant Narcís era un teló de fons avorrit i desproporcionat a les cases barates, ànimes del barri, conformades als seus peus. Una sorpresa arquitectònica prou encertada foren els habitatges que es feren més tard al costat de La Punxa, amb una certa continuïtat de les cornises a la façana que responien als dissenys de Masó. Tres o quatre pollancre espontànies maldaven per assolir l'alçada de les cases. La il·lusió de l'espectador era que aquell panorama seria molt més interessant i apaivagador si s'establís una cortina verda entre les andanes elevades i el front de construccions, si hi hagués més pollancre. El nou parc Central va incloure aquesta il·lusió i ben aviat un teló verd matisà la grisor. El contrapunt compositiu a la vertical

>> *Jardins de Santa Clotilde, Lloret de Mar. Vista des de la plaça de la Pineda, amb promoció immobiliària al fons.*

de pollancre, feliç però menys vigorós, fou la filera de liquidàmbars que tot just ara començaven a fer-se interessants, amb tardors vermelles, tòpiques. Han desaparegut amb les obres i amb ells, un referent colorista i nòrdic. I tot el que passa per les finestres del tren, com el que és a prop de les carteres o als voltants de l'aeroport, són cartes de presentació del país, de la seva cultura i de les seves circumstàncies físiques i socials. Formen part de la identitat projectada a l'exterior que ens visita.

La desaparició simètrica ha estat l'enjardinament de la plaça d'Espanya, davant l'estació coetània, un recés una mica incomprès i desorientat, però que ara començava a expressar maduresa. Aquesta maduresa és un actiu que els ciutadans cerquem en

Les metamorfosis dels jardins, la seva decadència o renaixença, no deixen de ser lliçons de vida

els jardins i els parcs: volem retrobar la possibilitat de reverenciar l'arbre vell, savi, en un espai que doni seguretat, que aportï una certa calma. Es tracta de copsar l'acolliment de la natura en la seva essència. Tot i que som conscients que el verd fou implantat artificialment, un temps dilatat (una generació o dues, com a mínim) assegura l'engany de trobar-nos davant quelcom autèntic i ancestral.

Anys enrere, la plaça Poeta Marquina havia estat plantejada com una porta a la ciutat des de l'antiga estació de tren, però des del canvi d'ubicació ha restat com un espai inexplicable. En aquest cas, l'arbratge ha madurat però el sentit de l'espai que el conté ha canviat. És un exemple clar, com d'altres a Girona, que la vegetació està desangelada i amb poques ganes de col·laborar.

Les metamorfosis dels jardins, la seva decadència o renaixença, no deixen de ser lliçons de vida. Tot és transitori, mudable i perible, però la velocitat del món ens fa desitjar almenys per als vegetals un ritme més lent que el dels homes, perquè ells i els seus creadors entrin amb justícia dins els espais de la memòria.

Ignasi Esteve és artista plàstic i paisatgista.
Josep Pujol és professor i escriptor.